

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK: 262.1-05 Šoić, V.+Črnčić, I"18"
Pregledni članak
Review

PETAR STRČIĆ
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb
MAJA POLIĆ
Zavod za povijesne društvene znanosti
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Rijeka

Primljeno: 22.01.2008.
Prihvaćeno: 15.04.2008.

FRANJO RAČKI I JOSIP JURAJ STROSSMAYER O SENJSKOME BISKUPU VJENCESLAVU ŠOIĆU I KANONIKU / ZNANSTVENIKU IVANU ČRNČIĆU

O rezultatima prijateljske i druge suradnje hrvatskih velikana, kanonika, znanstvenika i političara F. Račkoga te biskupa, političara i mecena J. J. Strossmayera veoma je bogata literatura. Njihove međusobne odnose uglavnom otkriva korespondencija, od koje je dio u četiri knjige akademik i sveučilišni profesor F. Šišić objavio od 1928. do 1934. Kapitalna su to vrela za povijest Hrvatske, ali i ostale Europe, s ocjenama brojnih znamenitih ličnosti i inače manje poznatih ljudi. Među njima vrlo otvoreno, dakle, prijateljski i pristrano ima podataka i o senjskome biskupu Vjenceslavu Šoiću te voditelju Svetojeronimskoga zavoda u Rimu, kanoniku, historiografu i slavistu, Ivanu Črnčiću. S iznenađenjem i zadovoljstvom otkrivamo da su obojica velikana, i onaj u Zagrebu i onaj u Đakovu ipak bili i "obični" ljudi.

1.

Hrvatsko podneblje XIX. st. u crkvenome, ali i u gospodarskom, a napose u političkome, znanstvenom, kulturnom i umjetničkom pogledu obilježile su dvije snažne ličnosti, i to dr. Josip Juraj Strossmayer i dr. Franjo Rački.¹ Poznati su i preko mnogo tiskanih radova već za života, a znatiželja traje i do danas.² Iz njihova dugoga životnog vijeka³ proizlazi da – doslovce – jedan bez

¹ Prema podacima iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Leksikografskoga zavoda (oba u Zagrebu) poznato je preko 3000 naslova knjiga, rasprava i članaka. Podaci se nalaze na stranicama zagrebačke Nacionalne i sveučilišne biblioteke, www.nsk.hr.

² Naravno, i u znanosti nema kraja znatiželji, pa i mi, ovdje, nastojimo dati prilog boljemu poznavanju dijela njihove djelatnosti i suradnje.

³ J. J. Strossmayer (Osijek, 4. veljače 1815.- Đakovo, 8. svibnja 1905.) potječe iz trgovačke obitelji. Za svećenika je zaređen 1838. u Đakovu. U Pešti je doktorirao teologiju, a u Beču filozofiju. Bio

je dvorski kapelan i jedan od direktora elitnog Sveučilišta u Beču, Augustineuma. U studenome 1849. imenovan je biskupom u Đakovu, gdje je podigao novu katedralnu crkvu; poslije je bio i srijemsko-bosanski biskup. Bio je pristalica Ilirskoga pokreta, odnosno hrvatskoga narodnog preporoda. Strossmayer je zagovarao austroslavizam i južnoslavenstvo, i to u obliku panslavizma, držeći se staroga nastojanja Katoličke crkve o zbližavanju s pravoslavnim crkvama. Usto, smatrao je da su Beč i Budimpešta prejaki za djelovanje samo Hrvata. A tu je već i ujedinjena Njemačka (potonji "Drang nach Osten") i Italija (oružani pokušaj kod Visa 1866., pa velikotalijski nacionalistički iredentizam). Stoga Hrvati kreću u stvaranje južnoslavenske ideologije: treba okupiti Južne Slavene, od Triglava do Varne. Vodeći je član Narodne stranke, ali naročito razočaran politikom vladajućih hrvatskih struktura, povlači se iz političkog života, do 1880., kada je član Nezavisne narodne stranke. Gospodarski je obnovio područje svoje biskupije, a veliki je kulturno-prosvjetni i znanstveni mecena, te je novčano bitno pomogao osnivanju i djelovanju mnogih institucija te ediranja djela. Tako je nastala, npr., i Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Strossmayerova galerija, itd. O Strossmayeru postoji golema literatura, iz koje izdvajamo: Janko BARLE, *Josip Juraj Strossmayer. O pedesetgodišnjici njegova biskupovanja*, Zagreb, 1900; *Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera*, Izložba, Osijek-Đakovo, 1990; Matija VIDINOVIĆ, *Josip Juraj Strossmayer. Njegov život zadnjih 6 mjeseci i zadnjih dana*, Zagreb, 1905; William Brooks TOMLJANOVIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer: Nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj*, Zagreb, 2001; *Hrvatski domoljub Josip Juraj Strossmayer. Ogledi*, HAZU, Obljetničke spomenice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sv. 7, Zagreb, 1995; Dragan DAMJANOVIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer i gradnja osječke župne crkve svetih Petra i Pavla*, Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 21, Osijek, 2005, str. 9-35; Branka BALEN, *Lik Josipa Jurja Strossmayera u djelima domaćih i stranih slikara*, isto, str. 37-51; Andrija ŠULJAK, *Biskup Josip Juraj Strossmayer, život i djelo (1815. 1850.-1905.)*, isto, 53-60; Dubravko ARBANAS, *Prilog bibliografiji članaka o Josipu Jurju Strossmayeru u hemeroteci Muzeja Slavonije*, isto, str. 61-74; Stjepan SRŠAN, *Ostaoština Đakovačkog i srijemskog biskupa Josipa Jurja Strossmayera 1905. godine*, isto, str. 75-88; Julijo MARTINČIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, đakovački i srijemski biskup. U povodu 190. godine rođenja i 100 godišnjice smrti (Osijek, 4. veljače 1815.-Đakovo, 8. travnja 1905.)*, isto, str. 91-100; Hodimir SIROTKOVIĆ, *Život i djelo đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera, Josip Juraj Strossmayer 1815.-1905. Zbornik radova*, Zagreb, 2006, str. 25-34; Nikša STANČIĆ, *Josip Juraj Strossmayer u kontekstu hrvatske i europske politike*, isto, str. 35-50; Petar STRČIĆ, *Franjo Rački – inspirator Strossmayerovih ideja*, isto, str. 51-66; Anica NAZOR, *Biskup Strossmayer, papa Lav XIII. i slavenski apostoli Ćiril i Metod*, isto, str. 67-80; Monica PRIANTE, *Biskup Strossmayer i Talijani*, isto, str. 81-92; Slavko SLIŠKOVIĆ, *Strossmayer i Mađari*, isto, str. 93-117; Rumjana BOŽILOVA, *Štrossmayer i Bălgarite*, isto, str. 119-132; Blaže RISTOVSKI, *Štrossmajer i Makedoncite*, isto, str. 133-142; Olga AKIMOVA, *Štrossmajer i Rossija*, isto, str. 143-158; Miroslav ŠESTÁK, J.J. *Strossmayer i Česi*, isto, str. 159-161; Andrej RAHTEN, *Strossmayer i Slovenci*, isto, str. 162-168; Vilim JUDÁK, Peter SEDLÁK, *Jozef Juraj Strossmayer a Slováci*, isto, str. 169-188; Josip PEČARIĆ, *Strossmayer i Srbija i Crna Gora*, isto, str. 189-214; Stjepan MATKOVIĆ, *Strossmayer i izazov politke Habsburške Monarhije: biskupova vizija srednje Europe*, isto, str. 215-222; Vjekoslav JEROLIMOV, *Josip Juraj Strossmayer i Zagrebačko sveučilište*, isto, str. 223-238; Dubravko JELČIĆ, *Strossmayer i hrvatska književnost: teze za studiju*, isto, str. 239-244; Hrvojka MIHANOVIĆ-SALOPEK, *Književna relacija između Ivana Trnskog i Josipa Jurja Strossmayera*, isto, str. 245-256; Ivica ZVONAR, *Sveučilišni profesor Fran Barac o Strossmayeru*, isto, str. 257-268; Zoran GRIJAK, *Josip Juraj Strossmayer i Josip Stadler*, isto, str. 269-294; Julijo MARTINČIĆ, Vilim MATIĆ, *Strossmayer i Osijek u njegovo doba*, isto, str. 295-310; Andrija ŠULJAK, *Biskup Josip Juraj Strossmayer i Zavod Sv. Jeronima u Rimu*, isto, str. 311-326; Stjepan SRŠAN, *Josip Juraj Strossmayer i izgradnja hrvatsko-slavonskih željeznica*, isto, str. 327-342; Stanislav MARIJANOVIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer i ban Josip Jelačić*, isto, str. 343-358; Irvin LUKEŽIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer, Rijeka i riječko pitanje*, isto, str. 359-374; Piotr ŽUREK, *Strossmayer u očima Poljaka*, isto, str. 375-385; Zlatko HASANBEGOVIĆ, *Josip Juraj Strossmayer prema islamu (sažetak)*, isto, str. 386; Mato AR-

drugoga ne bi uspjeli biti izvan Crkve ono što su postali i što za nas danas jesu. Tako, "svjetski čovjek i crkveni knez" te skroman, samozatajan povijesničar, znanstvenik i političar, duhovnik i teoretičar sreli su se 1849. god. u Beču, kada je Strossmayer predložen za biskupa u Đakovu, dok je Rački bio bogoslov u Augustineumu.⁴ Njihov suvremenik, premijer Kr. Italije Marco Minghetti izjavio je kako "postoje samo dvojica koji mu ostavljaju dojam da pripadaju drugoj a ne našoj vrsti. Ta dvojica su Bismarck i Strossmayer".⁵ A nedavno je akademik Dubravko Jelčić ocijenio kako je Strossmayer postao "ne

TUKOVIĆ, *Strossmayer, Židovi i judaizam*, isto, str. 387-424; Zoran LADIĆ, *Josip Juraj Strossmayer i protestantizam*, isto, str. 425-433; Zvonko MAKOVIĆ, *Strossmayerovi slikarski nazori (sažetak)*, isto, str. 434; Dragan DAMJANOVIĆ, *Đakovačka katedrala kao predložak za crkvu u Geldropu u Nizozemskoj*, isto, str. 435-452; Irena KRAŠEVAC, *Skulptura i oltari đakovačke katedrale u kontekstu sakralne umjetnosti u 19. stoljeću*, isto, str. 453-466; Đuro VANĐURA, *Josip Juraj Strossmayer muzeolog*, isto, str. 467-476; Niko IKIĆ, *J. J. Strossmayer, papa Pio IX. i Prvi vatikanski sabor*, isto, str. 477-494; André TUILIER, *Strossmayer et les évêques français au premier concile du Vatican*, isto, str. 495-508; Antun ČEČATKA, *Strossmayerova ekleziologija*, isto, str. 509-522; Tomislav Zdenko TENŠEK, *Josip Juraj Strossmayer preteča modernog ekumenizma*, isto, str. 523-541.

Franjo Rački (Fužine, 25. studenoga 1828.-Zagreb, 13. veljače 1894.), potonji kanonik u Đakovu pa u Zagrebu, također je iz trgovačke obitelji. U Beču je završio studij teologije, te zaređen je za svećenika. Studij filozofije i teologije polazio je u Beču, gdje je doktorirao 1855. godine. U Senju je predavao matematiku, fiziku i teologiju. Od 1857. do 1860. god. u Rimu istražuje vrela o hrvatskoj povijesti. U Zagrebu je političar od 1860., te sa Strossmayerom osniva Narodnu stranku i glavni je urednik njezina lista *Pozor*, kasnije *Obzor*. Zastupnik je u Saboru Banske Hrvatske u više navrata. Bio je i glavni školski nadzornik. S V. Jagićem pokreće časopis *Književnik*. Prvi je predsjednik JAZU (1866.-86.). Zbog loše provedene revizije Hrvatsko-ugarske nagodbe, Rački se, kao i nešto ranije Strossmayer, 1874. povlači iz politike. Nakon pada bana I. Mažuranića 1880. osniva opozicijsku Neovisnu narodnu stranku. Smatra ga se osnivačem moderne hrvatske historiografije. Autor je mnogo radova iz starije hrvatske i bosanske povijesti, glagoljaštva, itd., ali i aktualne situacije (npr., o tadašnjoj Rijeci). I Rački je za južnoslavenstvo, pa za jugoslavenstvo (u nas se nerijetko izjednačuju pojmovi *južnoslavenstvo* i *jugoslavenstvo*, najčešće koristeći ovaj posljednji oblik. No, oni su i suštinski različiti. O *južnoslavenstvu* rečeno je ranije, a *jugoslavenstvo* nastaje s razvojem nacionalne politike u novim osamostaljenim državama u XIX. stoljeću, u Crnoj Gori, Bugarskoj i Srbiji. Tako se napušta i spomenuta komponenta Sv. Stolice o zbližavanju Katoličke crkve i pravoslavnih crkava). Imao je veliki utjecaj na cjelokupno Strossmayerovo djelovanje. Petar Strčić, *Franjo Rački – inspirator Strossmayerovih ideja*, n. dj. O Račkome usp. Mirjana GROSS, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, Zagreb, 2004; i s t a, Franjo Rački: ključne godine profesionalnoga povjesničara, *Radovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zavod za hrvatsku povijest, 34/36, Zagreb, 2001/2004, str. 63-88; Tomislav MARKUS, *Moderna civilizacija u stvaralaštvu Franje Račkoga*, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, 21, Zagreb, 2004, str. 243-265; Stanislav JUŽNIČ, *Rodoslov Franje Račkoga*, *Vjesnik Povijesnog arhiva Rijeka*, 37, Rijeka, 1995, str. 335-349; Mile BOGOVIĆ, *Spisi o Franji Račkom u Biskupskom arhivu u Senju*, Rijeka, 1998; Tadija SMIČIKLAS, *Život i djela Franje Račkoga*, Zagreb, 1895; *Izbor iz djela. Franjo Rački* (priredio Jakša Ravlić), Zagreb, 1969.

⁴ Josip Juraj Strossmayer/Franjo Rački, *Politički spisi. Rasprave/članci/govori/memorandum*, Zagreb, 1971, str. 7.

⁵ R. W. Seaton Watson, *The Southern Slav Question and the Habsburg Monarchy*, New York, 1969, str. 118.

samo legendarni hrvatski biskup nego i jedan od dvojice⁶ najmarkantnijih i najutjecajnijih hrvatskih političara, ili, bolje, političkih ideologa. Svi drugi, a nije ih bilo malo, bili su ili ostali više ili manje uspješni praktični političari, uključujući i važnog, pa možda i najvažnijeg među njima, bana-pučanina i reformatora Ivana Mažuranića.”⁷ kazuje, nadalje, kako je Strossmayer bio “zoon politician”, i to “više nego išta drugo i prije nego sve drugo”.⁸

2.

Vrlo su obimne rukopisne ostavštine i Strossmayera⁹ i Račkoga. Tako se u Arhivu HAZU u Zagrebu čuva više od 15 000 tekstova/arhivalija vezano za biskupovu djelatnost,¹⁰ a ima ih i drugdje.¹¹ I godišnjice jednoga i drugoga redovito se obilježavaju.¹²

Obilježavanje 100. godišnjice rođenja F. Račkoga bilo je osobit povod objavljivanja i vrlo opsežne serije knjiga – *Korespondencije Rački-Strossmayer*. Izdanje je to JAZU, u okviru nakladničke cjeline *Posebna djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Opera Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium separatim edita)*. Urednik te *Korespondencije* i priređivač bio je vrlo ugledni sveučilišni profesor dr. Ferdo Šišić, i sâm Akademijin redoviti član.¹³

⁶ Misli na dr. Antu Starčevića, o kome također postoji mnogo tiskanih radova. Usp., npr., Josip HORVAT, *Ante Starčević. Kulturno-povijesna slika* (pretisak), Zagreb, 1990; *Ante Starčević i njegovo djelo*, Zbornik radova s znanstvenoga skupa o 100. obljetnici smrti Oca domovine Zagreb, 18. i 19. travnja 1996, Zagreb, 1997.

⁷ Josip Juraj Strossmayer, *Izabrani književni i politički spisi I.*, priredio akademik Dubravko Jelčić, Zagreb, 2005, str. 9, 10.

⁸ Isto, str. 46.

⁹ Ostavština đakovačkog i srijemskog biskupa Josipa Jurja Strossmayera 1905. godine. Zapisnici ostavinskog povjerenstva i spisi ostavinske rasprave. Prigodom obilježavanja 190. obljetnice rođenja i 100. godišnjice smrti Josipa Jurja Strossmayera, Zagreb, Osijek, Đakovo, 2006.

¹⁰ H. Sirotković, n. dj., str. 25.

¹¹ Stjepan SRŠAN, *Biskup Josip Juraj Strossmayer (1815.-1905.)*, Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice, Osijek, 2006, str. 123-136.

¹² Usp., npr., Zbornik radova sa znanstvenoga skupa o Josipu Jurju Strossmayeru održanoga u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Biskupije đakovačke i srijemske, Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, grada Đakova, Zagreb, 1997; Zbornik radova 1. i 2. Strossmayerovih dana, u povodu 190 godina od rođenja i 100 godina od smrti biskupa Strossmayera, Đakovo, 2005; Zbornik radova međunarodnoga znanstvenog skupa Josip Juraj **Strossmayer**, Zagreb, 19. svibnja 2005. - Đakovo, 20. svibnja 2005., povodom 190. obljetnice rođenja i 100. obljetnice smrti (organizator Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti), Zagreb, 2006. U novije doba, od 2002. dalje organiziraju se u Rijeci i Fužinama “Dani dr. Franje Račkoga”, ali još nisu objavljeni materijali.

¹³ O njemu usp.: *Hrvatski leksikon*, II, Zagreb, 1997, str. 522.

U uvodu prve knjige Šišić je istaknuo da povod tiskanju prepiske Račkoga i Strossmayera nije bio "samo trajan spomenik njenom osnivaču i njenom prvom predsjedniku", već i to "da dâ hrvatskom narodu u ruke jedan od najvažnijih izvora njegove političke i kulturne historije u drugoj polovini XIX. stoljeća"; a njezina je vrijednost "trajno i neprekidno dopisivanje ove dvojice prijatelja".¹⁴ To je, dodaje Šišić, "u neku ruku d n e v n i k njihov, u kojemu oni iskreno bilježe, što sude o ljudima, s kojima dolaze u saobraćaj, i o događajima, što se oko njih odigravaju"; istodobno "imadu i značaj historijskih izvora prvoga reda, osvjetljujući nam mnogo snažnije po gdjejkoji događaj iz hrvatske historije u drugoj polovini XIX. stoljeća, negoli to čine različita službena akta, a da o dnevnoj nepouzdanoj i partijski orjentiranoj štampi i ne govorimo".¹⁵

Prva je knjiga objavljena 1928., a sadržajno se odnosi na vrijeme od 6. listopada 1860. do 28. prosinca 1875. godine.¹⁶ Drugi svezak iz 1929., govori o periodu od 6. siječnja 1876. do 31. prosinca 1881. godine. Treća, tiskana 1930., odnosi se na razdoblje od 5. siječnja 1882. do 27. lipnja 1888., a četvrta iz 1931., od 2. srpnja do 15. veljače 1894. godine.¹⁷ U tim knjigama, u dopisivanju između dvojice uglednika, naravno, zabilježene su i ličnosti i događanja i u Zapadnoj Hrvatskoj, tj. iz Gorskoga kotara, Kvarnerskoga primorja, te Istre,¹⁸ a mi ovdje u povodu 180. obljetnice rođenja Račkoga dajemo uvid u mišljenje Račkoga i Strossmayera samo o dvojici istaknutih Primoraca, o senjskome biskupu Šoiću i o kanoniku, historiografu, slavisti i voditelju hrvatskoga svejeronimskog Zavoda u Rimu, dr. Ivanu Črnčiću.

3.

Tako, u studenome 1861. Strossmayer savjetuje Račkome da svoje stvari u Rimu ostavi u redu kako ih njegov nasljednik, Črnčić, može u njegovu duhu

¹⁴ *Korespondencija Rački Strossmayer*, I, Zagreb, 1928, str. VII.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Sve knjige sadrže predgovor, ispravke, sadržaj te dodatak. Te su stranice obilježene rimskim brojevima. Tako ih prva knjiga ima 28, druga 23, treća 20 i četvrta 28. U nastavku prve knjige nalazi se 414 stranica, druge 446, treće 424, a četvrte 528 stranica. Na kraj knjiga uvrštena su kazala imena.

¹⁷ Akademija priprema dopunjeno izdavanje sve četiri knjige, a priređivači su akademici D. Jelčić i P. Strčić.

¹⁸ O tome je M. Polić objavila zaseban članak: *Ličnosti iz zapadne Hrvatske u Korespondenciji Rački-Strossmayer*, *Croatia christiana periodica*, XXXII, 61, Zagreb, 2008, str. 61-88.

nastaviti; ovdje Šišić objašnjava da je riječ o Ivanu Črnčiću, koji je 1862. god. "primio" Zavod Sv. Jeronima u Rimu gdje je ostao do smrti 1897. godine.¹⁹

Ivan Črnčić rođen je u Polju, u dobrinjskoj župi na otoku Krku, 2. svibnja 1830. godine.²⁰ Njegova nešto imućnija obitelj seljačkoga podrijetla, omogućila mu je tek osnovno obrazovanje, nakon čega je morao napustiti školovanje i pomagati ocu u poljodjelstvu i brodarenju.²¹ Kada je navršio četrnaest godina, umiru mu otac i majka, stoga odlučuje nastaviti obrazovanje,²² jer je to bilo moguće dobrotom Crikveničana sa susjednoga kopna, koji su ga prehranjivali; tamo je, kod dvojice svećenika, imao pripreme za gimnaziju, koje su pohađali siromašni đaci.²³ U tadašnjoj je Rijeci²⁴ započeo gimnazijsko obrazovanje. Kao najvrednijega đaka profesori ga preporučše za instruktora djece bogate riječke obitelji, pa je zahvaljujući tome bez problema mogao završiti obrazovanje. U Rijeci je slušao predavanja profesora Frana Kurelca i upijao njegovo slavensko domoljublje; Kurelčeve ideje, primjerice, da hrvatski narod može imati budućnost samo uz slavenski svijet, duboko su se urezale u svijest mladoga Črnčića.²⁵ Njima će ostati vjeran do smrti.²⁶ Maturirao je u Senju 1853., a potom odlazi u Goricu na pripreme za sjemenište. Ondje je bio svojim slovenskim kolegama učiteljem hrvatskoga jezika, a i započeo je objavljivanje manjih priloga u riječkome *Nevenu* i ljubljanskim *Novicama*. Po zaređenju za svećenika, Črnčić odlazi u Beč, u tamošnji Augustineum, kako bi se pripremio za doktorat iz područja teologije.²⁷

Ondje se bavio i istraživačkim radom, čije je rezultate objavljivao u zagrebačkome *Katoličkom listu*. Prva rasprava koju je tiskao bila je posvećena glagoljašu Vidu Omišljaninu.²⁸ Time se i detaljnije počeo baviti glagoljicom pa

¹⁹ Strossmayer Račkomu, Đakovo, 30. nov. 1861, Korespondencija, I, str. 6.

²⁰ Mirjana i Petar STRČIĆ, *Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830.-1897.)*, Krk – Dobrinj, 1997, str. 17., *Ivan Črnčić 1897.1997. Povodom 100. obljetnice smrti*, Rijeka, 1999.

²¹ Isto, str. 18.

²² Mirjana i Petar STRČIĆ, *Dr. Ivan Črnčić prvi hrvatski akademik s otoka Krka*, Krčki kalendar, Krk, 1997, str. 69.

²³ Isto, str. 21, 22.

²⁴ Tadašnja se Rijeka kao grad razvila na desnoj strani potoka Rječine, uz njezin utok u Jadransko more, a Sušak se razvio na lijevoj strani Rječine. Petar STRČIĆ, *Rijeka od kraja XVIII. st. do 1918.*, Rijeka, sv. I., Rijeka, 1994.

²⁵ Isto, str. 22, 23.

²⁶ T. Smičiklas (n. dj., str. 262) tumači da mu je zbog gajenja "jugoslovenstva" bio spriječen "ulaz do biskupske časti u domovini".

²⁷ M. i P. Strčić, *Život i djelo*, n. dj., str. 22.

²⁸ Ivan ČRNČIĆ, *Vid Omišljanin naš pisac XIV. vijeka*, Katolički list, br. 43, 44, 45, Zagreb, 1859.

je na tu temu objavio i više članaka, primjerice, *Hrvatska škola u Priku*,²⁹ o dva gotovo najstarija glagoljska spomenika.³⁰ Kao mladi doktorand, po povratku na Krk postaje tajnikom tamošnjega biskupa Ivana Josipa Vitezića.³¹ Tada se intenzivnije pozabavio i Bašćanskom pločom, ustanovivši za duže vrijeme njezin sadržaj, te ispravivši dotadašnje čitanje F. Račkoga.³² No, uskoro odlazi u Rim, najprije za kanonika, potom postaje upravitelj Zavoda Sv. Jeronima, i to na Strossmayerov prijedlog; ovaj, naime, rezolutno 1862. god. piše Račkome: "Vaš nasljednik ima biti Črnčić i nitko drugi nego Črnčić".³³ Smičiklas komentira: "Biskup je mislio, da treba postaviti na ono znamenito mjesto čestita svećenika, marljiva radnika i čistu hrvatsku dušu. Biskup je dobro pogadjao. Sve je to bio naš Ivan". Ali, dodaje i slijedeće: "Samo je zaboravljao, da u neprilikama životnim našega zavoda treba i energična čovjeka, koji bi bio jak na spletku, ako bi se rasprele, mačem pravednika rasjeći, da ne bude štete časti zavoda i našega naroda. Dobro i pobožno srce Črnčićovo toga mača nije nikada smoglo".³⁴

Črnčić postaje čelnikom Zavoda iako se tome imenovanju protivio, vjerojatno svjestan teške zadaće koja pred njim stoji. Kako bilježi Smičiklas: "Ovakovu čednu svetačku dušu (...) u nenormalnim vremenima otpuhat će protivni vjetrovi za zakutnu neradinost", misleći na nastanak ujedinjene talijanske države na Apeninskome poluotoku.³⁵

Na sreću, Smičiklas je predviđao krivo, jer Črnčić nije upao "u zakutnu neradinost". Štoviše, i u takvim nepogodnim okolnostima, Črnčić se uspio baviti i znanstvenim radom. Objavio je mnogobrojne članke i rasprave o krčkoj, te nacionalnoj hrvatskoj i slavenskoj povijesti. Veliku je pozornost pridavao onoj kulturnoj i crkvenoj, vezano uz koje je objavljivao i arhivsku građu. Tako se, primjerice, bavio poviješću primorskih biskupija, pa je 1867. god. objelodanio u Rimu i zasebnu knjigu – u kojoj opovrgava sadržaje Farlatijevih napisa.³⁶ Črnčić je pisao i o pripadanju tadašnje Rijeke Banskog Hrvatskoj, obrađivao je slavističke teme, bavio se napose i ljetopisom popa Dukljanina,

²⁹ I s t i, *Hrvatska škola u Priku*, Katolički list, br. 1, Zagreb, 1860.

³⁰ I s t i, *Dva slovenska spomenika glagolicom pisana u Dobrinju g. 1100. i 1230.*, Isto, br. 29.

³¹ M. i P. Strčić, *Život i djelo*, n. dj., str. 24.

³² Ivan ČRNČIĆ, *Još o glagoljskom napisu u crkvi sv. Lucije u drazi bašćanskoj*, *Starine*, XX, str. 33-49.

³³ T. Smičiklas, n. dj., str. 249.

³⁴ Isto.

³⁵ I s t i, str. 250.

³⁶ Ivan ČRNČIĆ, *Najstarija poviest krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*, Rim, 1867.

itd.³⁷ Tako, najviše se pozabavio hrvatskim glagoljaštvom u Kvarnerskome primorju, napose na o. Krku, te u Istri. Planirao je tiskati i ispravke koje je F. Rački učinio u *Assemanovu evangelistaru*, i to u Akademijinu *Radu*. No, zahtjev je odbijen s obrazloženjem kako Akademiji “novčana sredstva ne dopuštaju ista potrošiti u prešampavanje inače dragocjenoga spomenika, bilo ono kako dragocjeno”.³⁸ Konačno, na Jagićevu molbu, Črnčić je u Rimu 1878. god. tiskao djelo, i to na latinskome jeziku, kako bi ga približio široj znanstvenoj javnosti.³⁹ Zajedno s Račkim tiskao je 1890. god. djelo *Hrvatski pisani zakoni*, u kojemu je autor poglavlja *Krčki ili bolje Vrbanski statut* iz 1388. godine.⁴⁰

Od 1882. god. bio je dopisni član Jugoslavenske akademije, a dvije godine kasnije postao je dopisni član i povjerenik Hrvatskoga arheološkog društva.⁴¹ Preminuo je u Rimu, 7. siječnja 1897. godine.⁴²

Iako su dvojica uglednika zagovarala njegovo imenovanje u rimskome Zavodu i provela ga u život, iz daljih pisama osjeća se razočaranje Strossmayera i Račkoga u Črnčića. Naime, on je zaista bio čovjek visokih intelektualnih sposobnosti, nevjerojatno radišan, pedantan, vrstan znanstvenik i stručnjak. Usto, bio je vatreni rodoljub, dakako, u južnoslavenskome duhu Strossmayera i Račkoga, pa su ga tako ocjenjivale i nadležne hrvatske vlasti.⁴³ Međutim, obojica uglednika smatrala su da Črnčić “u Rimu opire se i intrigira iz petnih žila, da prepriječi bolje dotiranje Kapitula Sv. Jere u Rimu”.⁴⁴ Za sada, nije,

³⁷ I s t i, *Popa Dukljanina Lětopis po latinsku i toga nekoliko i još nešto po hrvatsku*, Kraljevica, 1874.

³⁸ T. Smičiklas, n. dj., str. 256.

³⁹ Isto, str. 257.

⁴⁰ Ivan ČRNČIĆ, Franjo RAČKI, *Statut vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka (god. 1362.-1499.)*, Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium, dio I, tom IV, Zagreb, 1890, str. 143-177. Radi se o nekim sačuvanim člancima statuta za cijeli otok Krk, koji su knezovi Krčki 1388. dali napisati ili potvrditi u Vrbniku; članci su sačuvani u kasnijim propisima Vrbnika. Dakle, to je Krčki, a ne “Vrbanski statut”. Usp. Lujo MARGETIĆ, Petar STRČIĆ, *Krčki (vrbanski) statut*, Krk, 1988, 2008.

⁴¹ Ivan Črnčić, Hrvatski biografski leksikon, 3, Zagreb, 1993, str. 101.

⁴² Isto.

⁴³ Petar STRČIĆ, “Ein fanatischer Südslave” (U povodu 75-godišnjice smrti dr Ivana Črnčića), Krčki zbornik, 5, Krk, 1972, str. 347-348.

⁴⁴ *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 22. febr. 1874, Korespondencija, I, str. 285.

⁴⁵ Ovu bilješku dodaje prvonavedeni autor ovoga članka, jer je i on krčki Bodul, štoviteš, iz Črnčićeve Dobrinjštine. A Bodule u pogledu novca prati mišljenje izvanotočana da su izuzetno škrti. Međutim, oni su to morali i biti – otok je nekada bio uglavnom krševit, u što su ga pretvorili svojom prekomjernom eksploatacijom Mlečići. Naime, god. 1480., kad je Mletačka Republika Frankopanima okupirala, otela i prisvojila Boduliju, ona je bila najbogatiji otok na Jadranskom moru. Uskoro je otok postao gospodarski siromašno područje i, rekosmo, uglavnom krševit

međutim, jasno – zašto bi se voditelj Zavoda odupirao boljemu materijalnom stanju Zavoda?⁴⁵ Strossmayer njegove “intrige” naznačuje i dalje,⁴⁶ te navodi: “Ne možete si misliti, koliko je Črnčić posrnuo. Siroma, čak je falsificirao javne isprave, samo da svoju svrhu postigne i odluku kongregacije osujeti.”; biskup je o tome odlučio obavijestiti čak i samoga papu.⁴⁷ Na to Rački izražava čuđenje da se “Črnčić dao zaslijeptiti i stvar tako zamrsiti”.⁴⁸ Što se dogodilo dalje – za sada nam nije poznato, ali Črnčić se održao u Rimu.

Črnčić se i dalje spominje na više mjesta u korespondenciji, i to gotovo u jednakome, negativnome kontekstu.⁴⁹ Rački čak predlaže da ga se kao nedostojna člana izbac i iz svetojeronimskoga Zbora.⁵⁰ Potkrijepu za to daje i Strossmayer slijedećim riječima: “Črnčić je neizmjereno zloban. Njega ćemo na svaki način istisnuti”.⁵¹

Možda je na sve utjecala i Črnčićeva velika kritičnost. Tako je vrlo kritički spominjao za tisak pripremljeni *Assemanov evangelistar*, a koji je priredio Rački. Tako Črnčić kaže da rukopis “od prilike na svakoj strani ima 13 fal(ingi)”, što je zaista previše. Vjerojatno je Rački bio strašno pogođen, a Strossmayer je to benevolentno opravdao brzim radom priređivača F. Račkoga; no, njemu, dakako, ipak treba odati hvalu da je uopće i edirao taj veoma važan kodeks.⁵²

Kroz pisma dobivamo uvid – kako rekosmo – i u dio Črnčićeva djelovanja u Svetome Jeronimskome Zavodu u Rimu,⁵³ u razdoblju kada je bio i njegov

prostor. Krčani su se u borbi za opstanak snalazili na različite načine, a Mlečani su ih počeli nazivati *bodulima*, po malenoj vrsti apeninskih *pasa* koji *laju a ne grizu*. (Petar STRČIĆ, *Bodul i bodulija*, Krčki kalendar, Krk, 1996, str. 87-91. Usp. i Mihovil BOLONIC, Ivan ŽIC ROKOV, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb, 1977; 2002.). Po svemu sudeći, Črnčić je bio klasičan Bodul, “škrt”, tj., materijalno skroman, što – i Korespondencija pokazuje – nisu bili Strossmayer i Rački; dakako, i na sreću hrvatske znanosti i kulture.

⁴⁶ *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 23. nov. 1874, Korespondencija, I, str. 326.

⁴⁷ Isto, Đakovo, 29. nov. 1874, str. 327.

⁴⁸ *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 20. dec. 1874, str. 329.

⁴⁹ Isto, Zagreb, 13. nov. 1871, str. 147; isto, Zagreb, 27. febr. 1874, str. 287; *Strossmayer Račkomu*, Rim, 6. jan. 1875, str. 332.

⁵⁰ *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 26. okt. 1875, str. 382.

⁵¹ *Strossmayer Račkomu*, Rim, 5. dec. 1875, str. 386.

⁵² Isto, Đakovo, 9. maja 1878, Korespondencija, II, str. 174.

⁵³ Isto, Đakovo, 2. febr. 1881, str. 346; Isto, Đakovo, 19. okt. 1883, Korespondencija, III, str. 87, 88; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 2. febr. 1884, str. 110; *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 27. febr. 1884, str. 112; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 16. apr. 1884, str. 119, 120; isto, Zagreb, 3. maja 1884, str. 123; *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 17. juna 1884, str. 128; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 29. juna 1884, str. 129; isto, Zagreb, 6. jan. 1885, str. 157; *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 1. jan. 1886, str. 202; isto, Đakovo, 5. marta 1886, str. 207; isto, Đakovo, 14. okt. 1886, str. 227; isto, Đakovo, 26. febr. 1887, str. 291; isto, Đakovo, 3. marta 1887, str. 293; isto, Đakovo, 16. marta 1887, str. 295; *Rački Strossmayeru*,

voditelj. O njegovu stanju dobivamo dosta jasnu sliku iz pisma kojega je Strossmayer uputio sâmome Črnčiću.⁵⁴ Naime, Strossmayer ovdje otkriva kako su tada bili ugroženi čak i autonomija i neovisnost Zavoda, koji bi trebao biti "samo Bogu i svetoj rimskoj stolici vjeran, a t u d ž a u v i j e k e s v a k o j p o l i t i c i, koja je danas ovakva, sutra onakva (...)".⁵⁵ Iako eksplicite Strossmayer ne navodi što je to Črnčić učinio, iz pisma saznajemo da je "stvar" u koju je Črnčić "neprovidno i p o s v e l a k o u m n o" stupio veoma bitna, te "Zbor u n e š t o d r u g o pretvara, nego ono, što je do sada bio."; stoga je za to potrebno dobiti odobrenje Svete Stolice, ali i hrvatskoga naroda, kojega Zavod u Rimu predstavlja.⁵⁶ Strossmayer dodaje kako Črnčićevi prethodnici "kakvi su takvi su bili, ali ipak nisu za leću prodali *jus primogeniturae suae*", te upozorava: "U zao čas Vami i Vašim drugovom, ako ne budete imali toliko svećeničke duše, odvažnosti i energije, da to prepriječite".⁵⁷

Na koncu, Rački rimski Zavod ipak drži korisnim, dakako, samo ukoliko pridonosi našoj reprezentaciji u Italiji i Sv. Stolici, i to uz pomoć njegove dobre opskrbljenosti i uglednih lica koja bi u njemu djelovala. Ukoliko to ne čini, kao što je u vrijeme pisanja listine slučaj – "onda je suvišan".⁵⁸

4.

Uz Črnčića spominje se još jedan Primorac, Antun Karabaić,⁵⁹ štoviše – također Bodul s o. Krka, i to također vezano uz položaj dotadašnjega čelnika spomenuta Zavoda.

Karabaić je, naime, bio prvi službeni voditelj i urednik *Naše sloge* u Trstu, prvoga – od 1870. godine – hrvatskoga lista Istre i Kvarnerskih otoka čije je

Zagreb, 4. maja 1887, str. 306; *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 10. marta 1888, str. 360; isto, Đakovo, 24. marta 1888, str. 362; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 26. marta 1888, str. 363; *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 2. dec. 1888, Korespondencija, IV, str. 50; isto, Đakovo, 25. nov. 1891, str. 290; isto, Đakovo, 26. dec. 1891, str. 294; isto, Krapinske Toplice, 6. jula 1893, isto, str. 378.

⁵⁴ Navedeno je pismo datirano 19. okt. 1883, Korespondencija, III, str. 88-90, a nalazi se u prilogu njegova pisma Račkomu, pisanoga istog dana, str. 87-88. Dio riječi, sada i kasnije, istakao je Strossmayer.

⁵⁵ Isto, str. 89.

⁵⁶ Isto, str. 88, 89.

⁵⁷ Isto, str. 90.

⁵⁸ *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 6. dec. 1888, Korespondencija, IV, str. 52, 53.

⁵⁹ Antun (Ante) Karabaić rođen je 29. studenoga 1832. u Puntu na o. Krku, a preminuo u Trstu, 21. siječnja 1906. Zaredivši se nakon studija teologije u Gorici i Trstu, postaje bliski suradnik biskupa J. Dobrile, i prvi urednik lista *Naša sloga* od 1870. do 1881. godine, te vjeroučitelj u Trstu. Neko je vrijeme bio kanonik Zavoda Sv. Jeronima u Rimu. *Hrvatski leksikon*, I, Zagreb, 1996, str. 569.

iniciranje pokrenuo tršćansko-koparski biskup Juraj Dobrila.⁶⁰ No, ni on, očito, nije bio Strossmayerov kandidat za položaj u rimskome Zavodu. Biskup nije imao simpatije prema toj obojici bodulskih Primoraca – ni Črnčiću, niti Karabaiću. Tako, izričito kaže da mu se “ti Krčani ništ ne dopadaju.”; doduše, “Ljudi čestiti i pobožni, ali puni skrupula i malenkosnih obzira. Taki je isti naš Črnčić, inače u svakom obziru čestit”.⁶¹ U idućim je pismima, međutim, potvrđeno da je Karabaić⁶² jedan od trojice kandidata za navedeno mjesto u Rimu,⁶³ te da je potvrđeno njegovo mjesto kanonika u Zavodu Sv. Jeronima.⁶⁴ O Karabaiću je riječ i u nekoliko idućih pisama.⁶⁵

Niti Rački ne govori pozitivno o Črnčiću; za njega je on “pravi bodulski pop bez šireg pogleda”.⁶⁶ Spominjanje pojma *bodulski* u to doba nije baš pohvalno za znamenitoga i zaslužnoga Račkoga, jer to je i tada imalo iznimno pogrdno značenje.⁶⁷ Vezano uz list *Naša sloga*, Rački piše o njegovoj važnosti za snaženje svijesti Hrvata u Istri, te mu treba, smatra Rački, pomoći da bez problema bude tiskan. Zato podržava dr. Dinka Vitezića⁶⁸ kako bi list postao tjednik, i to izdavanjem dionica za njegovu potporu,⁶⁹ a kao njegova urednika navodi Karabaića.⁷⁰

⁶⁰ Petar STRČIĆ, *Okolo pokretanja “Naše sloge”*, Rijeka, 1970, str. 17-37; Nevio ŠETIĆ, *O povezanosti Istre s ostalim hrvatskim zemljama. Naša sloga 1870.-1915.*, Zagreb, 2005.

⁶¹ *Strossmayer Rački*, Đakovo, 22. febr. 1880, Korespondencija, II, str. 260. Črnčić se spominje i u pismu *Rački Strossmayer*, Zagreb, 1. marta 1880., str. 261.

⁶² Šišić u kazalu navodi da je riječ o Anti Karabaiću. Isto, str. 274.

⁶³ *Strossmayer Rački*, Đakovo, 11. apr. 1880, str. 272.

⁶⁴ Isto, Đakovo, 19. okt. 1883, Korespondencija, III, str. 87. O tome je riječ i u pismu *Strossmayer Račkome*, Đakovo, 19. okt. 1883, str. 87. Kao kanonika spominje ga se i u pismu: *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 3. maja 1884, str. 122, 125.

⁶⁵ Prilog: *Biskup Strossmayer kanoniku Ivanu Črnčiću*, Đakovo, 19. okt. 1883, str. 90.

⁶⁶ *Rački Strossmayer*, Zagreb, 27. nov. 1880., Korespondencija, II, str. 337.

⁶⁷ O Bodulima usp. bilj. 43.

⁶⁸ Dr. Dinko Vitezić iz Vrbnika, brat krčkoga biskupa I. J. Vitezića, uz biskupa J. Dobrila (središnja Istra), te svećenika/književnika Mata Bastiana (Kastavština) vođa je prvoga naraštaja hrvatskih narodnih preporoditelja cislajtanijske pokrajine Istre i Kvarnerskih otoka. Bio je pravnik i tada savjetnik uprave dalmatinske pokrajine u Zadru. Prvi je zastupnik pokrajine izabran na neposrednim izborima u Donji dom parlamenta austrijskoga dijela Monarhije. O njemu je P. Strčić objavio niz rasprava i članaka, primjerice, *Dinko Vitezić i ribarstvo uz istočnu obalu Jadrana u drugoj polovini XIX. stoljeća*, Rijeka, Pula, 1966, str. 341-369; i s t i, *Dopisivanje Dinka Vitezića i Josipa Jurja Strossmayera (1874-1904)*, Rijeka, 1969.

⁶⁹ *Rački Strossmayeru*, 4. febr 1882, Korespondencija, III, str. 6.

⁷⁰ Isto, Zagreb, 4. febr. 1882, str. 5; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 18. febr. 1882, str. 11.

5.

Jedna od vrlo zanimljivih ličnosti u korespondenciji je još jedan Primorac, i to senjski biskup Vjenceslav Šoić, rođen 27. rujna 1814. god. u Bakru.⁷¹ Njegov otac Lovro, pomorski kapetan, i majka Vazmoslava rođena Randić, imali su četvero djece. Dvije su kćerke – starija kćerka Marija, koja je pristupila benediktinkama kao sestra Klementa Marija Ana; mlađa, Rajmonda, udala se za kapetana Božu Dujmića, nakon čije je smrti vodila kućanstvo brata Vjenceslava po njegovu povratku u Bakar 1875. godine.⁷² Brat Ivan (1811.-1880.) bio je također svećenik, pa kanonik i župnik u Bakru, te mitronski opat.⁷³ Vidljivo je da je ta obitelj pomoraca bila istaknuta i ugledna, i toliko vjerski usmjerena, da je od četvero djece čak troje usmjerila u neposredno okrilje Katoličke crkve.

Prije Vjenceslavova kretanja u pučku školu, koju je pohađao u rodnome Bakru, njegov je otac na jednome od putovanja po dalekim morima izgubio život.⁷⁴ Očevom smrću, neimaština, čak i glad – dugo su vremena bile suputnikom obitelji Šoić.

Po dovršetku pučke škole pohađao je hrvatsku gimnaziju u tadašnjoj Rijeci te biskupski licej u Senju; ondje ga je 1839. god. zareadio biskup Mirko Ožegović.⁷⁵ Mladu misu služio je 17. svibnja 1839. god. u Bakru, na imendan svoje majke Vazmoslave; ali ona nije doživjela visoku čast svojega sina.⁷⁶ U dobi od dvadeset i pet godina odlazi najprije u Beč, a zatim u Peštu na daljnje obrazovanje, pa je tako stekao doktorat filozofije i teologije.⁷⁷ I on je pohađao elitni Augustineum u Beču, iz kojega je izašlo i niz biskupa. Ondje se družio s Jurjem Haulikom⁷⁸ te Strossmayerom, s kojim će „ostati u trajnom prijateljs-

⁷¹ Primjerice, *Hrvatski leksikon*, kao i *Korespondencija Rački-Strossmayer* navode oblik prezimena Šoić. *Hrvatski leksikon*, II, n. dj., str. 448; F. Šišić, *Korespondencija*, na više mjesta.

⁷² Govor Božene PRERADOVIĆ: naslovljen *Curriculum vitae, Dr. Vjenceslav Šoić 27.IV.1814.-11.I.1891.*

⁷³ Mile BOGOVIĆ, *Treći biskup iz bakarske župe Vjenceslav Šoić*, Zvona, 3, 1983, str. 5; B. Preradović, n. dj.

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ Isto. Matija MAŽIĆ, *Prilozi za povijest grada Bakra*, Sušak, 1896, str. 72.

⁷⁶ B. Preradović, n. dj.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Juraj de Várallya Haulik rođen je u Trnavi (Slovačka) 20. travnja 1788., a preminuo u Zagrebu 11. svibnja 1869. godine. Studij teologije i filozofije polazio je u rodnoj Trnavi, Ostrogonu i Beču. Zagrebačkim biskupom postao je 1837., nakon čega je 1852. imenovan prvim zagrebačkim nadbiskupom i metropolitom, a četiri godine kasnije kardinalom. Od 1840. do imenovanja Jelačića

kom odnosu“.⁷⁹ Godine 1841. dolazi u sjemenište u Senj kao duhovni otac i profesor staroslavenskoga jezika.⁸⁰ Četiri godine poslije Šoić ulazi u red bakarskih patricija,⁸¹ a 1844.⁸² ili 1847.⁸³ god. postaje župnikom u Bakru.

Četrdesetih je godina XIX. st. Bakar bio teško oštećen u potresu, a tom je prigodom isto tako teško stradala i župna crkva. Šoić je tada pokrenuo akciju prikupljanja dobrovoljnih priloga za njezinu obnovu, napose među tamošnjim patricijima koji su mahom bili brodovlasnici i kapetani. Prikupljena su znatna sredstva, tako da je izgrađena nova župna crkva, posvećena Sv. Andriji Apostolu; polovicom XIX. st. bila je najveća na području Senjsko-modruške biskupije.⁸⁴ Stoga je u bakarskoj povijesnici Šoić zabilježen ponajviše kao jedan od – pored nekoliko bakarskih patricija te članova gradskoga Municipija – financijera podizanja stolne crkve Sv. Andrije.⁸⁵

Prijelomne 1848. god. Šoić ulazi u politički život, i to kao poslanik grada Bakra u saboru Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.⁸⁶ Godine 1853. postaje kanonikom stolnoga Kapitula modruškoga, a 1854. arhiđakon je bakarski (naime, Bakar je tada i postao središte arhiđakonata) te transalbinski.⁸⁷

Godine 1851. završetak je izgradnje broda posvećenoga Sofiji, supruzi bana Josipa Jelačića. Na tradicionalni bakarski blagdan “Margaretinu”, 13. srpnja Bakrani, ban Jelačić i supruga, nazočili su porincu broda *Banica Sofi-*

za bana 1848. bio je banski namjesnik. Zaslužan je za uvođenje hrvatskoga jezika u škole i javnu upravu, za osnivanje osnovnih škola, za utemeljenje Gospodarskoga društva i *Katoličkoga lista* 1849., te Matice ilirske. Pomagao je materijalno kulturne i dobrotvorne ustanove. Burne 1848. odlazi u Beč ne podržavši rat s Mađarima, ni postavljanje Jelačića za bana. *Hrvatski leksikon*, I, n. dj., str. 434.

⁷⁹ M. Bogović, n. dj., str. 5.

⁸⁰ Isto. U *Hrvatskome leksikonu* stoji kako je profesor senjskoga sjemeništa bio od 1841. do 1856. godine. (*Hrvatski leksikon*, II, n. dj., str. 448).

⁸¹ M. Mažić, n. dj., str. 106.

⁸² M. Bogović, n. dj., str. 5, navodi kako župnikom u Bakru postaje 1844. godine.

⁸³ M. Mažić, n. dj., str. 106.

⁸⁴ B. Preradović, n. dj.

⁸⁵ Kod Mažića (n. dj., str. 73) stoji da je gradnja crkve Sv. Andrije – na starim temeljima – započela 1852. godine. Marochino, pak, navodi da je gradnja započela 1850. godine, i to “zaslugom Vjenceslava Šoića, senjsko-modruškog biskupa, bakarskog patricija i člana gradskog vijeća”. (Ivo MAROCHINO, *Grad Bakar kroz vjekove*, Bakar, 1982, str. 156). Podatak kojeg donosi Marochino, poklapa se s Bogovićevim podatkom, koji još navodi da je gradnja crkve trajala do 1853. godine. (M. Bogović, n. dj., str. 5). Vidi i Mile BOGOVIĆ, *Vjenceslav Šoić (1869.-1875.)*, *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije. Spomenica*, Zagreb-Rijeka, 1999, str. 194-195.

⁸⁶ M. Mažić, n. dj., str. 106.

⁸⁷ Isto. M. Bogović kao godinu kada je Šoić bio imenovan arhiđakonom navodi 1853. (*Treći biskup*, n. dj., str. 5).

ja, izgrađenome u tadašnjemu bakarskome brodogradilištu; blagoslov brodu dao je V. Šoić.⁸⁸

Tadašnji biskup senjsko-modruški, Mirko Ožegović, prema navodima M. Bogovića, "vidi u Šoiću najprikladnijega svoga nasljednika i zove ga u Senj".⁸⁹ Tako, u Senj odlazi 1858., po imenovanju generalnim vikarom i kanonikom lektorom senjskoga Kapitula, a iste godine Franjo Josip I. imenuje ga posvećenim biskupom beogradskim i smederevskim.⁹⁰ To imenovanje Bakrani su doživjeli kao iznimnu i veliku čast, pa su mu podarili zlatni prsten; u istoj su ga prigodi opjevali u pjesmi.⁹¹ Zatim, od godine 1856. do 1860. Šoić je bio dijecezanski školski nadzornik, od 1860. do 1861. član Banske konferencije u Zagrebu, te od 1860. do 1873. virilni član Sabora.⁹²

Papinom bulom 15. siječnja 1861., prema preporuci biskupa Ožegovića, imenovan je supomoćnikom (koadjutorom) biskupije senjsko-modruške, i to s pravom nasljedstva biskupske stolice; tako je nakon biskupove smrti, u siječnju 1869. god. ustoličen za senjsko-modruškoga biskupa.⁹³ I još: poveljom Franje Josipa I., izdanom u Beču 13. ožujka 1869., Šoić je postao i pravim tajnim savjetnikom toga cara i kralja.⁹⁴

"Zbog nekih nesporedazuma, koji još nisu temeljito istraženi", navodi M. Bogović, Šoić 1875. god. napušta biskupsku stolicu; vraća u svoj rodni grad, nastanivši se u "zgradi biskupije" podno crkve Sv. Andrije; iste godine dobio je naslov počasnoga biskupa lorenskoga.⁹⁵

Kao bakarski gradski zastupnik – na tu je dužnost izabran 1881. godine – bio je član gradske deputacije koja se u Požegi poklonila Franji Josipu I.⁹⁶

Neimaština, koja ga je u prvim godinama nakon očeve smrti veoma često pratila na njegovome životnom putu, kao i predanost svećeničkome pozivu, učinile su ga osjetljivim prema teškoćama potrebitih, napose mladih. Tako je u Senju mnogo puta pomagao siromašnim Primorcima koji su pohađali тамошnju gimnaziju, pa im je pružao i utočište.⁹⁷ Po povratku u rodni grad, Šoić

⁸⁸ B. Preradović, n. dj.

⁸⁹ M. Bogović, *Treći biskup*, n. dj., str. 5.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ B. Preradović, n. dj.

⁹² *Hrvatski leksikon*, II, n. dj., str. 448.

⁹³ Isto, str. 73.

⁹⁴ Isto. M. Bogović, *Treći biskup*, n. dj., str. 5.

⁹⁵ Isto. B. Preradović, n. dj.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ B. Preradović, n. dj.

je bio pokroviteljem "Bratovštine Blažene Djevice Marije od sedam žalostih" u tadašnjoj Rijeci, i radničkoga društva "Sv. Križ" iz Bakra.⁹⁸

U Bakru je 1882. god. publicirao djelo u zasebnome izdanju: *Razprava ob postojećoj porabi staroslovenskog ili glagoljskog jezika pri vršenju svete mise po obredu rimokatoličkom u sdruženih biskupijah Senjskoj i Modruškoj*.⁹⁹ Sadržajem te knjižice aktivno se uključio u onodobne crkvene rasprave oko uporabe narodnoga jezika u liturgiji, braneci staroslavensko bogoslužje. Tako, B. Preradović navodi kako je Šoić "Odgojio lijep broj vrijednih narodnih svećenika glagoljaša".¹⁰⁰

U njegovu bakarskome domu posjećivali su ga mnogobrojne viđene ličnosti hrvatskoga crkvenog i svjetovnog života, poput, primjerice, Harambašić, Vjenceslav Novak, Kranjčević.¹⁰¹ Strossmayer ga je pozivao da se u posljednjim godinama života preseli k njemu, u Đakovo; no, Šoić je odbijao pozive, te nije napuštao Bakar.¹⁰² U rodnome je gradu i preminuo 11. siječnja 1891. godine, te je sahranjen na gradskome groblju.¹⁰³

Šoić je spomenut već u prvome pismu *Korespondencije*, a samo uzgred još na nekoliko mjesta.¹⁰⁴ Međutim, spominjanje je izuzetno važnoga sadržaja. Naime, Šoić je bio i kandidat habsburškoga dvora, kako piše Rački, za nasljednika – čak – zagrebačkoga nadbiskupa J. Haulika.¹⁰⁵ Međutim, Rački već u iduća dva pisma uklanja tu mogućnost,¹⁰⁶ govoreći da je u jednome trenutku, 1869. god. do Strossmayera došao glas da je Šoić preminuo; no, Šišić u bilješci piše da je njegova smrt nastupila tek 11. siječnja 1891. godine.¹⁰⁷

U daljnjim pismima govor je o Šoićevu konvertitstvu. Tako u čudu piše Strossmayer – „Na koju je stranu udario Vencel! Rado na madžaronsku, buduć je kod nadbiskupa. Vencel ostaje Vencel!“¹⁰⁸

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ M. Bogović, *Treći biskup*, n. dj., str. 5.

¹⁰⁰ B. Preradović, n. dj.

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² M. Bogović, *Treći biskup*, n. dj., str. 5.

¹⁰³ M. Mažić, n. dj., str. 106.

¹⁰⁴ *Strossmayer Račkomu*, Đakovo, 6. okt. 1860, *Korespondencija*, I, str. 1; isto, Đakovo, 29. marta 1867, str. 41; *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 11. febr. 1868, str. 59; isto, Zagreb, 3. aug. 1873, str. 231; isto, Zagreb, 10. apr. 1874, str. 300; isto, Zagreb, 11. apr. 1874, isto, str. 300.

¹⁰⁵ *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 15. maja 1869, str. 77.

¹⁰⁶ Isto, Zagreb, 1. juna 1869, str. 79; isto, 15. juna 1869, str. 80.

¹⁰⁷ *Strossmayer Račkomu*, Rim, 23. nov. 1869, str. 100.

¹⁰⁸ Isto, Rogatac, 29. juna 1872, str. 181.

Vjenceslav Šoić, nekadašnji bliski prijatelj te politički istomišljenik Račkoga i Strossmayera, sada je za Strossmayera samo „ludi Vencel“¹⁰⁹ i „ludi Soić“.¹¹⁰ Štoviše, ima teških primjedbi na privatni biskupov život – „strahovite se sablazni o njem pripovijedaju.“ Tako, biskup Račkome otvoreno piše o Šoiću: „Sada se skoro svaki dan opije tako, da što poslije podne kaže, zaboravlja ujutro“. I k tome još i najgore: „Miješa se s najprostijimi ženskinjama. Jednu Krmporučanku istjerao je prije 10 dana kanonik Bedini iz dvora, a ona opet nahrupi u dvoranu, kada je Vencel objedovao, te ju služba morala tjerati. Zadužen je na sve strane, tako da je skoro vođena ovrha radi zastorâ, koje je bio prije više godina u Beču kupio. O drugih sablaznih, na pr. prodavanju župa i t. d. i ne govoreći, te će se po svoj prilici umiješati ista oblast državna, da im kraj učini“.¹¹¹ Nevjerojatne su to tvrdnje, uz ostalo i stoga jer one znače da su se inače promućurni Rački i Strossmayer apsolutno prevarili u karakteru toga čovjeka koji je postao čak i visoki prelat Katoličke crkve – kad su ga tretirali čak i kao svojega prijatelja. Riječ je, zatim – i o pucnjava u Senju: „Iz Senja dolaze sve nepovoljniji glasovi. Soić je na svojega ovdje sinovca, Dra. Urpanija, brzojavio, da si je sretno život spasio od svojega tajnika, koji da je na nj kod stola pucao. Ovdje se kombinuje, da je to imao javiti u mamurnosti, jer se ne vjeruje, da bi svećenik kod nas takav atentat kušao. Soić je dva puta već k nunciju pozvan, ali se ispričava sada zdravljem, sada s vremenom. Svakako bi trebalo čim prije ukloniti tu sablazan. Sada se misli još ozbiljnije, da se zahvali na biskupiji“.¹¹²

Do Račkoga je doprla i ideja da će se Šoić ipak naposljetku odreći biskupije te da će on, Rački, biti na njegovo mjesto predložen.¹¹³ U drugome pismu obavještava Strossmayera da je Šoić zatražio kanoničku istragu: „Sada čini po biskupiji među svećenstvom sabirati potpise za pouzdanicu. U Rimu da mu žele postaviti administratora, ali ta je odluka u Beču naišla na zapreke, jer ne bi rado postaviti takav *praecedens*, držeći, da bi se tijekom pravo krune okrnjilo. Reć bi, da je grof Andrassy i taj posao uzeo u svoje ruke. Krasne nam autonomije!“¹¹⁴ Na to Strossmayer predlaže da je najbolje da se Šoić „posve-

¹⁰⁹ Isto, Đakovo, 22. febr. 1874, str. 285.

¹¹⁰ Isto, Đakovo, 8. maja 1874, str. 304.

¹¹¹ *Rački Strossmayeru*, Zagreb, 27. febr. 1874, str. 287.

¹¹² Isto, Zagreb, 28. apr. 1875, str. 350. U kazalu Šišić piše da je riječ o vladinu činovniku u Zagrebu, Ivanu Urpaniju. Isto, str. 413.

¹¹³ Isto, Zagreb, 28. juna 1875, str. 363.

¹¹⁴ Isto, Zagreb, 19. aug. 1875, str. 371.

ma odstrani i novi biskup u Senj postavi”.¹¹⁵ U kontekstu toga Strossmayeru se izjasnio i Primorac iz Crikvenice, Ivan Kostrenčić,¹¹⁶ pišući “da je Soić ovd, i da na svaki način mora se odreći biskupije. Veli mi, da se o tomu radi, da Vi budete *coadiutor cum iure successionis*. Soić se tomu živo opire. On bi rad svoga brata učinio koadjutorom.”, te dodaje: “Bila bi, po mome osvjedočenju, nova nesreća za biskupiju, kad bi brat Soićev postao koadjutorom. Ovo bi vlada morala znati. Uopće vlada bi se imala, po mome osvjedočenju, živo oprijeti svakoj provizornoj proviziji. Bog zna, shvaća l' vlada svoj položaj?”.¹¹⁷ Na kraju Rački javlja Strossmayeru da je Šoić zaista odstupio s biskupskoga trona, govori i o njegovim dugovima i budućim prihodima, te da mu je dopušteno živjeti u Bakru kod svojega brata; Šišić u bilješci navodi da je riječ bila o Ivanu Šoiću, tadašnjemu bakarskome župniku.¹¹⁸ U daljnjemu dopisivanju vidimo da je Šoić uistinu otišao, točnije rečeno – morao otići iz Senja u Bakar.¹¹⁹

No, ni nakon odlaska nije prekidaio veze s Račkim, koji Strossmayeru piše: “Soić veli, da će s nama držati, ali ja ne vjerujem; on pliva sa strujom, pak se danas i ne zna, što da slijedi”.¹²⁰

6.

Iz dopisivanja Račkoga i Strossmayera, barem iz pisama koje je objavio Ferdo Šišić, očito je da se obojica uglednika nisu snašli u odabiru – barem – dvojice svojih vrlo važnih suradnika, pa i prijatelja, Ivana Črnčića i Vjenceslava Šoića. Jedan je – Šoić – čak morao odstupiti s mjesta veoma uglednoga senjskoga biskupskog trona. A njegov je život, barem kako ga opisuju Rački i Strossmayer, bio više nego “živahan”, sasvim neprimjeren svećeništvu Katoličke crkve; bio je čak i biskup, dakle, neposredan nasljednik Svetoga Apostola i voditelja Crkve, sâmoga Sv. Petra.

¹¹⁵ Strossmayer Račkomu, Đakovo, 22. aug. 1875, str. 373.

¹¹⁶ Ivica Zvonar, *Pisma Franje Račkoga upućena Ivanu Kostrenčiću u razdoblju od 1868. do 1875.*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 25, Zagreb, 2007, str. 203-224.

¹¹⁷ Strossmayer Račkomu, Đakovo, 2. okt. 1875, str. 377.

¹¹⁸ Rački Strossmayeru, Zagreb, 7. okt. 1875, str. 378, 379. O Soićevim dugovima i neslaganju Račkoga odlukom Sv. Stolice s njihovim rješavanjem govor je u pismima Račkoga Strossmayeru, Zagreb, 11. okt. 1875, str. 380.

¹¹⁹ Isto, Zagreb, 19. nov. 1875, str. 384.

¹²⁰ Isto, Zagreb, 1. jula 1872, str. 454.

Ponešto drugačija je situacija s Ivanom Črnčićem. Jer ovaj se u Rimu, u hrvatskome Zavodu Sv. Jeronima ipak održao, i to čak trideset i pet godina, od 1862. do 1897., dakle, do smrti. Štoviše, Rački ga je, kako smo naveli, god. 1882. primio i u Akademiju, i to ne kao redovitoga člana, dakle, akademika, već kao dopisnoga člana. U Akademijinim izdanjima Črnčić je i objavljivao, pa mu je Rački bio čak i koautor, rekosmo, primjerice, članka o Krčkome statutu.

No, sve to ipak na – stranu. Naime, *Korespondencija* je privatni odnos dvojice ljudi, ponavljamo – ljudi, pa i bez obzira na to što se radi i o velikanima duha i djela. Dakle, obojica se u pogledu Šoića i Črnčića pokazuju kao “obični” ljudi, “zlopamtila”, “zlobnici” itd., što samo govori da su zaista – ljudi, sa svojim manama i vrlinama. A te mane ni daleko ne nadmašuju vrline, što govori i njihova više nego korisna životna, kapitalna djelatnost na više razboja, napose u korist hrvatskoga naroda; a tu korist imamo i mi danas.

SAŽETAK

FRANJO RAČKI I JOSIP JURAJ STROSSMAYER O SENJSKOME BISKUPU VJENCESLAVU ŠOIĆU I KANONIKU/ZNANSTVENIKU IVANU ČRNČIĆU

Hrvatsko podneblje XIX. st. u crkvenome, ali i u gospodarskom, a napose u političkome, znanstvenom, kulturnom i umjetničkom pogledu obilježile su dvije snažne ličnosti, dr. Josip Juraj Strossmayer i dr. Franjo Rački. O rezultatima prijateljske i druge suradnje hrvatskih velikana, kanonika, znanstvenika i političara Račkoga te biskupa, političara i mecene Strossmayera veoma je bogata literatura. Njihove međusobne odnose uglavnom otkriva korespondencija, od koje je dio u četiri knjige akademik i sveučilišni profesor F. Šišić objavio od 1928. do 1934. Kapitalna su to vrela za povijest Hrvatske, ali i ostale Europe, s ocjenama brojnih znamenitih ličnosti i inače manje poznatih ljudi. Među njima vrlo otvoreno, dakle, prijateljski i pristrano ima podataka i o senjskome biskupu Vjenceslavu Šoiću te voditelju Svetojeronimskoga zavoda u Rimu, kanoniku, historiografu i slavistu, Ivanu Črnčiću. S iznenađenjem i zadovoljstvom otkrivamo da su obojica velikana, i onaj u Zagrebu i onaj u Đakovu ipak bili i “obični” ljudi.

Ključne riječi: Rački; Strossmayer; Šoić; Črnčić; kritika.

SUMMARY

F. RAČKI AND J. J. STROSSMAYER ABOUT THE BISHOP OF SENJ V. ŠOIĆ AND CANON/SCIENTIST I. ČRNČIĆ

The Croatian climate in the 19th century in the church as well as economic and more than anything else in political, scientific, cultural and artistic ways was marked by two powerful personalities, Dr. Josip Juraj Strossmayer and Dr. Franjo Rački. The literature of the results of the friendship and other collaborations between the Croatian great figure, canon, scientist and politician Rački and the bishop, politician and patron Strossmayer is copious. Their relationship was revealed mainly through the correspondence which was partially published by the academic and university professor F. Šišić from 1928 to 1934. These are major sources of Croatian history as well as the rest of Europe with appraisals by numerous famous personalities and lesser known people. Amongst them, very openly, there is friendly and subjectively information about Senj's Bishop Vjenceslav Šoić and Ivan Črnčić the director of St. Jerome's Institute in Rome, canon, historiographer and Slavist. With surprise and satisfaction we discovered that both of the great figures, the one in Zagreb and the one in Đakovo were also 'ordinary' people.

Keywords: Rački; Strossmayer; Šoić; Črnčić; critique.

